

Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος ως έμπρακτος σεβασμός προς τον Δημιουργό

Μάθημα για κατηχητές·

Εισηγητής: Βασίλειος Μαλισιόβας, φιλόλογος – θεολόγος – συγγραφέας

vasilis.malisiovas@gmail.com

Ο άξονας της ομιλίας: ο οίκος

Οικολογία και οικονομία έχουν την ίδια ρίζα: τον **οἶκο**. Η κτίση είναι ο μεγάλος οίκος που μας χάρισε ο Θεός· το σπίτι και το οικογενειακό τραπέζι είναι ο μικρός οίκος όπου μαθαίνουμε να τον κατοικούμε. Γι' αυτό η ομιλία κινείται από τον κόσμο ως δώρο, στο πώς τον διαχειριζόμαστε, και καταλήγει στην κουζίνα, στο ψυγείο και στο καλάθι των αγορών μας.

Η βασική θέση: η οικολογική κρίση δεν είναι πρώτα τεχνικό αλλά **πνευματικό** πρόβλημα. Είναι κρίση σχέσης — με τον Θεό, με τον πλησίον, με τα πράγματα.

Α΄. Θεολογικό θεμέλιο: ο άνθρωπος οικονόμος, όχι δυνάστης της κτίσης

Ο κόσμος δεν είναι ουδέτερη ύλη ούτε κτήμα μας· είναι δημιούργημα και δώρο.

1. Η Δημιουργία και ο κήπος της Εδέμ.
2. Η εντολή «ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν» (Γεν. 2,15).
3. Το «κατακυριεύσατε» (Γεν. 1,28) σωστά κατανοημένο.
4. Η πτώση ως ρήξη και στην κτίση.
5. Η κτίση περιμένει τη λύτρωση.

Β΄. Η γλώσσα προδίδει τη στάση: κτίση ή φυσικοί πόροι;

Η Εκκλησία λέει	Ο σύγχρονος δημόσιος λόγος λέει	Τι φανερώνει η λέξη
κτίση, δημιουργία	<i>φυσικό περιβάλλον</i>	Η κτίση παραπέμπει σε Κτίστη· το «περιβάλλον» είναι ό,τι βρίσκεται γύρω από εμάς — εμείς στο κέντρο.
δώρα, αγαθά του Θεού	<i>φυσικοί πόροι, πλουτοπαραγωγικές πηγές</i>	Το δώρο ζητά ευχαριστία· ο πόρος ζητά άντληση.

Η Εκκλησία λέει	Ο σύγχρονος δημόσιος λόγος λέει	Τι φανερώνει η λέξη
ευλογία, ευχαριστία	<i>αειφορία, ανάπτυξη</i>	Η μία γλώσσα είναι δοξολογική, η άλλη διαχειριστική και οικονομική.

Γ'. Η λειτουργική ματιά: ο άνθρωπος ιερέας της κτίσης

Η Εκκλησία δεν έχει απλώς «θέσεις» για το περιβάλλον· έχει μια **λατρεία** που αγιάζει την ύλη. Εδώ βρίσκεται η πιο πρωτότυπη συμβολή της, και αυτό λείπει από κάθε κοσμική οικολογία.

- **Θεία Ευχαριστία.** Προσφέρουμε στον Θεό άρτο και οίνο — καρπούς της γης και κόπο ανθρώπινων χεριών — και λέμε «Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν».
- **Ψαλμός 103 (Προοιμιακός του Εσπερινού).** Κάθε βράδυ η Εκκλησία ψάλλει την ομορφιά του κόσμου: «Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας».
- **Ο Μεγάλος Αγιασμός των Θεοφανείων.** Αγιάζονται τα νερά, και μαζί τους η γη και η θάλασσα. Η ύλη γίνεται φορέας χάριτος.
- **Ευλογίες καρπών.** Αρτοκλασία, ευλογία σταφυλιών (6 Αυγούστου), κόλλυβα, ευχές για τη σπορά και τη βροχή. Η Εκκλησία συνοδεύει τον κύκλο της γης.

Δ'. Πώς φτάσαμε εδώ: από τον τροφосуλλέκτη στον καταναλωτή της οθόνης

Η σχέση του ανθρώπου με τη γη άλλαξε σταδιακά — και κάθε σταθμός τον απομάκρυνε λίγο περισσότερο από την πηγή της τροφής του.

1. **Ο τροφосуλλέκτης.**
2. **Ο καλλιεργητής (αγροτική επανάσταση).**
3. **Ο καταναλωτής (βιομηχανική επανάσταση).**
4. **Ο άβουλος καταναλωτής της ψηφιακής εποχής.**

Οι συνέπειες δεν είναι μόνο σωματικές (καθιστική ζωή). Ο άνθρωπος γίνεται και κοινωνικά πιο αδέξιος, αφού αλληλεπιδρά περισσότερο με μηχανές παρά με πρόσωπα.

Από το οικογενειακό τραπέζι στο ατομικό γεύμα.

Από την ολιγάρκεια στην απληστία.

Ε'. Το τραπέζι μας ως οικολογικό ζήτημα

Η πιο καθημερινή οικολογική απόφαση που παίρνουμε είναι τι θα φάμε. Εδώ ο μεγάλος οίκος της κτίσης συναντά τον μικρό οίκο της οικογένειας.

1. **Η εποχικότητα των προϊόντων.**
2. **Το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των αγορών μας.**

3. Τρόφιμα και υγεία.

4. Εντατική γεωργία και κτηνοτροφία.

5. Η υπερκατανάλωση και η σπατάλη.

6. Το σπιτικό φαγητό και η μαγειρική που μαθαίνουμε στα παιδιά – Υπόθεση όλων το οικογενειακό τραπέζι.

ΣΤ΄. Φυσικοί πόροι και κοινός χώρος

Δεν πρέπει να ενεργούμε ως κατακτητές και κυρίαρχοι της δημιουργίας, σαν να έχουμε μόνο δικαιώματα και καμία υποχρέωση.

Σεβασμός στους φυσικούς πόρους.

Σεβασμός στον δημόσιο χώρο. Ο δρόμος, η παραλία, το πάρκο είναι κοινός οίκος. Η ρύπανση κάθε είδους τον αλλοιώνει — και η **ηχορρύπανση** εξελίσσεται σε ακανθώδες ζήτημα, ιδίως στις πόλεις.

Ζ΄. Η ορθόδοξη απάντηση: ασκητικό ήθος, ολιγάρκεια, μέτρο

Η Εκκλησία δεν προτείνει μια νέα ιδεολογία, αλλά έναν τρόπο ζωής που ήδη γνωρίζει: την **άσκηση**. Η νηστεία, η εγκράτεια και η ευχαριστία είναι, χωρίς να το λέμε, η πιο ουσιαστική οικολογική πρακτική.

Ολιγάρκεια.

Ο μοναχισμός ως ζωντανό παράδειγμα ολιγάρκειας και αυτάρκειας.

Αληθινή φιλανθρωπία. Η ολιγάρκεια ανοίγει χώρο για τον άλλον:

- εθελοντική εργασία στα συσσίτια της ενορίας, έστω και ως βοηθητικό προσωπικό·
- δωρεά έτοιμου φαγητού σε φτωχούς συνανθρώπους·
- αλλά προσοχή: **δεν είναι φιλανθρωπία να χαρίζουμε ό,τι θέλουμε να ξεφορτωθούμε**, ή τρόφιμα που λήγουν την επόμενη μέρα. Δίνουμε ό,τι θα θέλαμε να λάβουμε.

Η΄. Πώς το διδάσκουμε στα παιδιά

Ο ρόλος γονέων, εκπαιδευτικών και κατηχητών στην καλλιέργεια περιβαλλοντικής συνείδησης είναι καθοριστικός. Το *πώς* το διδάσκουμε μετρά όσο και το *τι*.

1. Από τον θαυμασμό, όχι από τον φόβο. Πολλά παιδιά ζουν ήδη με άγχος για το κλίμα. Ο κατηχητής δεν προσθέτει φόβο ούτε ενοχή· ανοίγει τα μάτια στην ομορφιά. Ένα παιδί που θαύμασε ένα λουλούδι, ένα πουλί ή ένα μυρμήγκι θα το προστατεύσει από αγάπη, όχι από υποχρέωση.

2. Από το παράδειγμα, όχι από το κήρυγμα. Τα παιδιά μαθαίνουν από ό,τι βλέπουν. Πλαστικά μιας χρήσης στη γιορτή του κατηχητικού αναιρούν κάθε ομιλία και κήρυγμα.

3. Από τη σύνδεση με τη λατρεία. Να δουν τα παιδιά την κτίση μέσα στην Εκκλησία: τον άρτο της Θείας Λειτουργίας, το νερό του Αγιασμού, τα σταφύλια της Μεταμορφώσεως, τον Ψαλμό 103 του Εσπερινού.

4. Ανάλογα με την ηλικία:

Ηλικία	Έμφαση	Ενδεικτική δραστηριότητα
Δημοτικό (μικρές τάξεις)	Θαυμασμός και ευχαριστία	Βόλτα στη φύση και προσευχή ευχαριστίας για ό,τι είδαμε
Δημοτικό (μεγάλες τάξεις)	Φροντίδα και ευθύνη	Ένα φυτό ή ή ένας μικρός κήπος του κατηχητικού που φροντίζει η ομάδα όλη τη χρονιά
Γυμνάσιο	Καθημερινές επιλογές	Καταγραφή μιας εβδομάδας: τι πετάμε, τι αγοράζουμε, από πού έρχεται το φαγητό μας
Λύκειο	Κοινωνία και κριτική σκέψη	Συζήτηση για καταναλωτισμό και διαφήμιση· εθελοντική δράση της ομάδας

Θ'. Προτάσεις δράσεων για τα κατηχητικά σχολεία

Εθελοντικές δράσεις:

- επισκέψεις σε αγροκτήματα και κτηνοτροφικές μονάδες·
- εθελοντική εργασία στους κήπους μοναστηριών·
- δενδροφυτεύσεις·
- καθαρισμοί χερσαίων και παραθαλάσσιων εκτάσεων·
- βοήθεια στα συσσίτια της ενορίας.

Σε ποιο επίπεδο: οι δράσεις κλιμακώνονται από το πρόσωπο προς την κοινωνία — ατομικά, στην οικογένεια, στο κατηχητικό σχολείο, στην ενορία, στη μητρόπολη, στον δήμο, στην περιφέρεια, σε εθνικό επίπεδο. Καλό είναι να ξεκινά κανείς από τον μικρότερο κύκλο, όπου η δράση γίνεται συνήθεια.

Μια ιδέα για την 1η Σεπτεμβρίου (αρχή εκκλησιαστικού έτους): η έναρξη της κατηχητικής χρονιάς με μια μικρή δράση για την κτίση και μια προσευχή από την ακολουθία της Ινδίκτου.

Κατακλείδα: η αλλαγή αρχίζει από εμάς

Ας ξεκινήσουμε την αλλαγή από τον εαυτό μας και την οικογένειά μας. Ας γίνουμε πρώτα εμείς η αλλαγή που θέλουμε να δούμε στον κόσμο, και παράδειγμα προς μίμηση για τους άλλους.

Η ορθόδοξη παράδοση το λέει με τα λόγια του αγίου Σεραφείμ του Σάρωφ: «Απόκτησε ειρηνικό πνεῦμα, καὶ χιλιάδες γύρω σου θὰ σωθοῦν». Ένας άνθρωπος ειρηνευμένος με τον Θεό ειρηνεύει και με την κτίση — και γίνεται γι' αυτήν ευλογία.

Επιτομή υλικού για τους κατηχητές

Σύνοψη μίας σελίδας για προώθηση ως εκπαιδευτικό υλικό.

Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος ως έμπρακτος σεβασμός προς τον Δημιουργό

1. **Η κτίση είναι δώρο, όχι κτήμα.** Ο Θεός έβαλε τον άνθρωπο στην Εδέμ «ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν» (Γεν. 2,15). Είμαστε οικονόμοι της δημιουργίας, όχι δυνάστες της.
2. **Η γλώσσα δείχνει τη στάση μας.** Η Εκκλησία μιλά για *κτίση* και *δώρα*, που ζητούν ευχαριστία· ο σύγχρονος λόγος για *φυσικούς πόρους*, που ζητούν άντληση. Μάθαμε να κοιτάζουμε την ανθισμένη αμυγδαλιά με το βλέμμα του ξυλοκόπου.
3. **Η λατρεία αγιάζει την ύλη.** Στη Θεία Ευχαριστία προσφέρουμε «τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν»· ο Ψαλμός 103, ο Μεγάλος Αγιασμός και οι ευλογίες των καρπών μάς μαθαίνουν να βλέπουμε την κτίση ως συλλειτουργό. Η 1η Σεπτεμβρίου (αρχή της Ινδίκτου) είναι ημέρα προσευχής για το περιβάλλον.
4. **Η κρίση είναι πνευματική.** Από τον καλλιεργητή φτάσαμε στον άβουλο καταναλωτή της οθόνης, και από το οικογενειακό τραπέζι στο μοναχικό γεύμα. Οι πολυτέλειες τού χθες έγιναν ανάγκες τού σήμερα.
5. **Το τραπέζι μας είναι οικολογική πράξη.** Προτιμάμε ντόπια και εποχικά προϊόντα, αποφεύγουμε τα υπερεπεξεργασμένα, δεν πετάμε φαγητό, μαγειρεύουμε στο σπίτι και μαθαίνουμε μαγειρική στα παιδιά. Βοηθάμε όλοι ανεξαιρέτως στην προετοιμασία του τραπέζιού και στην καθαριότητα μετά (πλύσιμο πιάτων, μαγειρικών σκευών κ.λπ.)
6. **Σεβόμαστε πόρους και κοινό χώρο.** Νερό, δάση, θάλασσα, αλλά και τον δρόμο, τα μεταφορικά μέσα, τη σιωπή του άλλου.
7. **Η απάντηση της Εκκλησίας είναι το ασκητικό ήθος.** Ολιγάρκεια, εγκράτεια, ευχαριστία· το μοναστήρι ως παράδειγμα αυτάρκειας· αληθινή φιλανθρωπία που δίνει το καλό, όχι το περιττό. Με μέτρο: ούτε θεοποίηση της φύσης ούτε υποτίμηση του ανθρώπου.
8. **Στα παιδιά διδάσκουμε από τον θαυμασμό, όχι από τον φόβο** — με το παράδειγμά μας, με σύνδεση με τη λατρεία και με δράσεις ανάλογες της ηλικίας: δενδροφυτεύσεις, καθαρισμούς, κήπους μοναστηριών, συσσίτια.

Η αλλαγή αρχίζει από εμάς. «Απόκτησε ειρηνικό πνεύμα, και χιλιάδες γύρω σου θα σωθούν» (άγιος Σεραφείμ του Σάρωφ).